

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

LETNIK V

DUNAJ, V SOBOTO, 2. IX. 1950

ŠTEV. 65 (337)

Razvoj in dogajanja v Nemčiji

Prav v prva leta po vojni spada čas, ko so se štirji veliki držali svojih sklepov v Potsdamu. Ni trajalo dolgo, ko so pričeli prav na Nemčiji preizkuševati svoja nasprotstva.

Poglejmo samo za leto nazaj, ko se je razbijanje in zaslužnjevanje Nemčije pričelo razvijati z obeh strani s pospešeno naglico. Sovjeti so doživeli s svojo blokado Berlina blamažo. 5. maja je bila razglašena zmaga angloameriške tehnike nad sovjetskimi računi, ki so predvidevali, da bo v Berlinu zmagal general Mraz. Zapadnjaki so šli malo naprej. Razpisane so bile volitve v njihovih conah. Zmagali so liberalci in socialdemokrati. Sovjeti so jim odgovorili s tem, da so sklicali v Berlinu ljudski svet, ki je „sprejel“ manifest nemškemu narodu o ustanovitvi Nacionalne fronte celotne Nemčije. Osnovani sta bili Vzhodna in Zahodna nemška republika.

Obe republiki sta bili takoj ob rojstvu postavljeni pod kuratelo. Vse štiri sile so ju porabile za svoje politične kombinacije. Zapadno Nemčijo je dobila pod svojo kontrolo v glavnem Amerika. Obe nemški vladi se razlikujeta v toliko, da je bila zapadna izvoljena, dočim je bila vzhodna postavljena. V Vzhodni Nemčiji namreč še do danes niso imeli volitev niti v ljudsko skupščino niti v občinske in okrožne odbore.

V borbi za Nemčijo je šla Sovjetska zveza še en korak naprej. Stalin je „dovolil“ Ulbrichtu, da doseže policija v Vzhodni Nemčiji visoko število 200.000 mož. Kakšno je to število danes, ko smo že imeli priliko slišati o sijajnih paradah te „policije“, o tankih in težkem orožju, prav nič ne vemo.

V odgovor na to sovjetsko potezo so se lotili zapadnjaki samo obnavljanja težke in vojne industrije. Zaradi javnega mnenja si še niso upali postaviti podobne „policije“.

Pravi trenutek so dobili zato v času, ko se je „nedolžna“ vojna v Nemčiji spremenila v daljnji Koreji v toplo vojno. Kot je znano je danes oboroževalna tekma na Zahodu zavzela še velikansko razmerje. Vse članice atlantskega pakta so dobile svoje naloge. Pri tem so se pa Američani „nenadoma“ spomnili na sorodnika, njih upravnika v Nemčiji, Mac Cloja — na kanclerja Adenauerja. Iz podjetja za dobavljanje vedno novih koncesij vladi v Bonnu, so „za spremembo“ odpremili nalog, prav tak, kot ga je

Ulbricht prinesel pred letom dni iz Moskve.

Vse drugo, kar je sledilo potem in bo še sledilo, pa je samo stvar boljše ali slabše režije.

Prava javna namigovanja, ali boljše zahteve po ponovni oborožitvi Nemčije so bila izrečena preko ameriških lutk v Evropskem svetu. Padli so prvi nemški protipredlogi. Vse skupaj pa je bila samo priprava javnega mnenja. Evropski svet je preokoren in niti poklican ni zato, da bi razpravljal o tem vprašanju. To je stvar generalov in atlantskega pakta. Niti en dober teden ni minul od prve sondacije terena, pa je že Dean Acheson izjavil, da je poizkus „vključitve“ Za-

hodne Nemčije in Japonske v zahodni svet izredne važnosti.

Iz Bonna pa so v istem trenutku javili, da so predstavniki treh koalicijskih strank odobrili Adenauerjevo zahtevo po zopetni oborožitvi Nemčije. Adenauer je zahteval vojsko 60.000 mož. Sedaj se je izvedelo, da je Adenauer ta načrt „predložil“ trem visokim komisarjem že 17. avgusta.

Pa pogledjmo kakšni nagibi naj bi vodili Adenauerja v zvezi z njegovo zahtevo. Pred kratkim je dal izjavo dopisniku lista „New York Times“ in med drugim je dejal dobesedno.

„Močne nemške obrambne sile (Konec na 2. strani)

Vojaška obveznost v Vel. Britaniji podaljšana

Britanska vlada je objavila podaljšanje vojaške obveznosti od 18 mesecev na dve leti.

Istočasno je bilo objavljeno, da bodo zvišane mezde pripadnikom britanskih vojnih sil s 1. sept. Zvišanje mezd pri rekrutih bo znašalo 75 odstotkov, pri podporočnikih in poročnikih nižjega činovnega razreda pa 33 odstotkov.

V najkrajšem času bosta oba sklepa predložena parlamentu.

Podaljšanje vojaške obveznosti bo zvišalo številčno stanje britanskih vojnih sil v prihodnjih šestih mesecih, za približno 77.000 mož. Glavni del, to je 55.000 mož bo pripadal infanteriji, 18.000 letalstvu

in 4000 mož mornarici. Poročilo o izdatkih, ki bodo narastli z zvišanjem mezd državi, ni bilo objavljeno. Vojaški krogi računajo na približno 68,5 milijonov funtov sterlingov letno.

Par ur, predno je objavila Velika Britanija podaljšanje vojaške obveznosti, je izjavil Truman v pismu naslovljenem predsedniku vojaškega odbora, naj Kongres šele v mesecu januarju prihodnjega leta odloči o vpeljavi vojaške obveznosti v ZDA.

Po mišljenju Trumana vojaška obveznost v ZDA ni nujno potrebna.

Razvrednotenje šilinga

Dunajski posebni poročevalec lista „New York Times“ poroča v svojem listu od nedelje, da bo stabilizacija šilinga izvedena z vstopom Avstrije v Evropsko plačilno unijo, kar bi se naj zgodilo v enem mesecu.

Korespondent označuje stabilizacijo kot ponovno razvrednotenje šilinga nasproti dolarju, o čemur je finačni minister Margaretha šele pred kratkim govoril v Bad Ischlu.

Po „New York Times“ je predvideno, da dosedanji kurz šilinga dvignejo od 14.4 šilingov na 26.36 šilingov. Vse netrgovske transakcije pa se bodo zaračunale po „nagradnem kurzu“ 26 šilingov. Verjetno pa je, da najnovejšo razvrednotenje šilinga še ne bo končnoveljavno, ker „New York Times“ ugotavlja, da bo novi kurz „zbližal“ razmerje med šilingom in dolarjem.

Petdeset odstotno razvrednotenje šilinga bo imelo za posledico občutno naraščanje cen na vseh področjih, ker so dozdaj uvažali celo vrsto važnih dobrin, predvsem živila, po kurzu 14.4.

Posebno poglavje tvori dobava žita in moke po Marshallovem planu. Za te dobave so do zdaj zaračunali posebno nizek kurz in sicer samo 9 šilingov. Uvedba novega kurza in ameriška prepoved dodeljevanja subvencij k uvozu tako imenovane Marshallove pomoči pa bo povzročilo posebno podraženje kruha in moke.

Z ozirom na prizadevanje OeVP-ja za višje cene agrarnih produktov, nadaljuje poročevalec, da pomeni to padec življenjske ravni. Razvrednotenje šilinga in dvig cen surovin po izbruhu vojne na Koreji, zahteva nujno nov sporazum o mezdah in cenah, ker je višina avstrijskih mezd padla pod stroške, ki so nujni za življenjske potrebščine.

Vse kaže, da zahtevajo Amerikanci povsod v zapadni Evropi omejitve in znižanje življenjske ravni, pač pa hočejo pomnožene izdatke za oboroževanje in druge vojne priprave.

Dogajanja na Koreji

Komunisti nadaljujejo svoje napade na mesto Pohang, ki leži v žarišču vojne črte.

Ameriškim tankom, infanteriji in južnokorejskim četam je uspelo cestno Taegu—Pohang, ki je bila v posesti Komunistov ponovno očistiti.

Ameriški in avstralski bombniki so v zadnjih dneh v 512 napadih unižili: 13 komunističnih tankov, 35 kamionov, 9 raznih drugih vozil, 5 lokomotiv, 16 železniških vagonov, porušili 31 stavb, 2 mostova in 4 prehranbene magazine.

Britanske suhozemske čete prispele na Korejo

Britanska letalonsilka „Unicorn“ je prispela s prvimi četami,

Poslušajte radio Ljubljana
oddaja za zamejske Slovence

Prihodnjo nedeljo, 3. septembra 1950 ob 20. uri beneški Slovenci in njihova borba za svobodo.

Zunanji ministri 12 držav atlantskega pakta se bodo sestali

Ameriško zunanje ministrstvo poroča, da se bodo zunanji ministri 12 držav atlantskega pakta 15. septembra sestali v New Yorku, to je še pred zasedanjem generalne skupščine OZN. Pred tem sestankom se bodo sestali še zunanji ministri Francije, Velike Britanije in Združenih držav Amerike.

Tržaški ladjedelniški delavci grozijo s stavko

Trst. — Ladjedelniški delavci v Trstu so sprejeli resolucijo, v kateri zahtevajo od oblasti, naj odločno intervenira, da se rešijo tržaške ladjedelnice propada ter zaposle ladjedelniški delavci. Resolucija predvsem opozarja na stanje, ki je nastalo v ladjedelnici Sv. Roka v Miljah, kjer bo odpuščenih okrog 600 delavcev zaradi pomatjkanja naročil. Delavci so zagrozili, da bodo stopili v splošno stavko, ako ne bo čimprej vprašanje nadaljnega obstanka tržaških ladjedelnice rešeno. Resolucija poudarja, da je tržaška ladjedelniška industrija v zadnjih mesecih skoraj popolnoma propadla in da obratuje samo z 10 do 15 odstotki svoje zmogljivosti.

Avstrijska zvezna železnica pasivna

Kljub potniškemu prometu, ki je v poletju na višini, je primanjkljaj avstrijskih zveznih železnic vedno večji. Meseca junija so znašali dohodki zveznih železnic 182 milijonov šilingov in nasproti temu izdatki 247 milijonov šilingov. Generalna direkcija pripisuje deficit nezdravemu razmerju med 95.000 vpokojenimi in 77.000 aktivnimi železničarji. Kakor poročajo bodo na razpravi o prometu, ki se naj bi pričela 5. septembra, obravnavali vse možnosti kako bi v bodoče rentabilnost železnic dvignili.

Rim. — Septembra bodo zamenjali vse papirnate bankovce. Zaradi stalnega naraščanja obtoka kroži sedaj skupno 16 različnih izdaj papirnatih bankovcev, od katerih so največji po 10.000 lir. Denar bodo zamenjali v razmerju 1:1.

Bruselj. — Henri Moreau de Mele, bivši krščansko-socialni obrambni minister je izjavil, da se namestila kot prostovoljec odpeljati z belgijskim ekspedicijskim korom, ki obsega 1000 mož na Korejo.

Razstava slovenskih slikarjev iz Trsta

Slovenska prosvetna zveza bo priredila od 2. do 15. septembra 1950 v celovski umetniški galeriji (Künstlerhaus) razstavo slovenskih slikarjev iz Trsta.

Vljudno Vas vabimo na otvoritev razstave, ki bo v soboto, dne 2. septembra ob 10.00 uri dopoldne.

Ne zamudite prilike in si ogledite razstavo naših tržaških umetnikov.

ATENTATI V BELGIJI

Predsednika belgijske komunistične stranke Julienne Lahouta je dne 18. avgusta t. l. neki neznanec s samokresom ustrelil. Malo prej sta se dva neznanca pripeljala pred njegovo stanovanje. Eden od teh je pozvonil in ko mu je Lahout odprl, je vanj izstrelil štiri strele. Nato sta oba neznanca z avtomobilom zbežala.

V levičarskih krogih poudarjajo, da so atentat organizirali v leopoldističnih in reksističnih krogih.

Umor Lahouta je izzval v Belgiji veliko razburjenje in vsi ga obsojajo. Takoj, ko so izvedeli za atentat je v Charleroiu 15.000 kovinarjev in 15.000 rudarjev v premogovniških razglasilo 24 urno protestno stavko. V Bruslju je Splošna zveza dela na področju Liege razglasila splošno 24 urno protestno stavko. Skupno je na tem področju stavkalo 85.000 delavcev.

Vsi listi ostro obsojajo izvršeni zločin. Tudi desničarski list „La Nation Belge“ piše, da morajo vsi pošteti državljani obsoditi to dejanje. Komunistično glasilo „Deapean Rouge“ piše v naslovu, da so Lahouta umorili „leorexisti“ ter: Maščevali bomo našega velikega voditelja in branili bolj odločno ko kdaj koli stvar, za katero Lahout za tolikimi drugimi dal življenje“. V parlamentarnih krogih na splošno obsojajo atentat, ker je Lahout užival spoštovanje med vsemi parlamentarci.

Vladni predsednik Pholen je govoril po radiu in je ostro obsodil zločin. Dejal je, da vlada obsoja ta strašen zločin, ki je povzročil zgrajanje vseh poštenih državljanov. Lahout je pogumno in odločno branil ideologijo, ki jo večina v Belgiji odklanja, je dejal Pholen. „Niso nam še znani vzroki, ki so oborožili roko zločincev. Toda ostro se morajo obsoditi. Zločinci bodo kaznovani brez usmiljenja.“

Leopoldisti so še posebno sovražili Lahouta, ker je med prisego princa Baldovina vzkliknil: „Živela republika“. Zelo verjetno je, da so atentat pripravili v skrajnih leop-

poldističnih krogih, saj se skrajneži zaganjajo celo v svoje lastne pristaje, ki so se pogajali za sporazum. Tako je predsednik krščansko-socialne stranke Van Straten podal ostavko, ker ga obtožujejo, da je zapustil kralja.

V torek 22. avgusta je bil pogreb umorjenega Lahouta. Pogreba se je udeležila velika množica, tako tudi predstavnik socialistične stranke, li-

beralni poslanec Buisseret in delegati komunističnih partij drugih držav.

Medtem pa so poročali o novem atentatu, ki se je dogodil dan pred pogrebom Lahouta. Okoli polnoči je neki neznanec sprožil dva strela iz samokresa proti predsedniku Komunistične partije Belgije za sekcijo Tongres, ki ga pa ni zadel. Napadalec je zbežal.

Razvoj in dogajanja v Nemčiji

so potrebne. Te sile morajo biti dovolj močne, da obranijo vsak možen napad „Volkspolizei“ po korejskem vzorcu. Nemško sodelovanje pri zahodnoevropski vojski je odvisno od odločitve zunanjih ministrov, ki se bodo sestali v New Yorku. Med tem časom pa morajo biti zahodnoameriške policijske sile okrepljene in bolj izvežbane.

Še bolj zanimive pa so besede. „ZDA morajo poslati v naslednjih treh mesecih še dve ali tri dodatne divizije, s katerimi bodo ustvarile varnostno zaveso za priprave Nemčije in drugih zahodnih držav.“ (Kanceler je nadalje izjavil, da ima na razpolago informacije, po katerih Rusi pripravljajo sile vzhodne Nemčije v napadalne svrhe. Adenauer je še priporočil ZDA, naj povečajo svoj vpliv na evropsko politiko. Zaključil je z izjavo, da morajo nemške sile izvežbati sami Američani. Hitra postavitev nemških sil je odvisna od potrebnih dobav orožja, je zaključil kanceler Adenauer.

Odmev te izjave je bil precejšen. V ruski „Tägliche Rundschau“ se je sedaj baval nek „zaslužen znanstvenik in član akademije znanosti ZSSR“ za definicijo „napad“ in „napadalec“ v glavnem v zvezi z vojno na Koreji. V smislu propagande za „mir“ pa je spregovoril dosti bolj jasno Otto Grotewohl, ki je dejal v nekem svojem govoru tik ob zahodno nemški meji: „Prišel bo dan, ko bodo nemški ljudje in posebno nemška mladina odstra-

nili te meje z enim samim gibom roke“.

V Zahodni Nemčiji so pa komentirali v glavnem tako, kot je zapisal list „Tagesspiegel“, ki je dejal svojem članku značilen naslov: „Samo hudič je nevtralen“.

Po vseh teh dejstvih moremo ugotoviti, da so zapadnjaki končali s politiko počasnega pripravljanja zahodne Nemčije. Danes ne potrebujejo samo nemške industrije za svoje cilje, temveč tudi nemške ljudi. To so povedali javno šele sedaj z razliko od Rusov, ki so to povedali preko ust Ulbrichta že pred enim letom.

Spoznanje, obeh blokov, da so brez Nemčije, oborožene do zob, težke ali celo brez smisla njih kombinacije v Evropi, pa izvira že od dobe takoj po Potsdamu. To zlahka ugotovimo iz celotne politične prakse vseh štirih zasedbenih sil v Nemčiji v zadnjih štirih letih.

Kratke vesti iz Jugoslavije

Na Reki je bil zelo živahen tujski promet. V letošnjem prvem polletju je potovalo skozi Reko 31.000 gostov.

Oceanski parnik „Kosmaj II“ je dobila jugoslovanska trgovska mornarica. Ladja vozi s hitrostjo 11 morskih milj na uro, dolga je 123,5 metrov, njena nosilnost pa znaša 8.883 ton.

V Celju gradijo prvo tovarno za organska barvila na Balkanu.

cialistične skupnosti. — Vi boste skrbeli za delavce, za njihovo delo, njihovo življenje in življenje njihovih družin. Dvigajte njihovo kulturno in politično zavest. Vodite pravilno gospodarsko politiko. Učite se in učite druge. Partija in ljudska oblast vam bo pomagala, da bo še bolj uspevala vaša tovarna, ki je vaša skupna last!“

Te besede nam ponazorujejo veličino dogodka, ki mu je te dni priča delavski razred Jugoslavije.

Kakor več, je lepi Dubrovnik ob morju sprejel šahiste številnih dežel na prvi povojni šahovski olimpiadi. Šestnajst držav tekmuje za naslov svetovnega šahovskega prvaka. To je po vrstnem redu 9. šahovska olimpiada, nad njo je prevzel pokroviteljstvo maršal Tito. Poleg naše države in Avstrije sodelujejo še možva iz naslednjih držav — Amerike, Švedske, Norveške, Belgije, Nizozemske, Zapadne Nemčije, Finske, Danske, Francije, Italije, Grčije, Čileja, Peruja in Argentine. Na otvoritvi je govoril minister Rodoljub Čolaković, predsednik Sveta za kulturo in znanost pri vladi FLR Jugoslavije, ki je dejal:

„Želel bi, da to mednarodno srečanje ne bi služilo samo kar najboljšim uspehom v tej plemeniti igri, ampak tudi zbližanju med narodi in stvari miru. — Iz vsega srca želim, da bi ta šahovska olimpiada pripomogla k utrditvi kulturnih stikov med Jugoslavijo in drugimi državami in k spoznavanju in zbližanju ter medsebojnemu spoštovanju med narodi.“

Kakor se kaže, se bo Jugoslavija tudi na tej olimpiadi dobro odrezala in se uvrstila med najboljše države sveta.

Kulturno-vzgojni festival v Sloveniji

V kulturnih in zgodovinskih sredstvih Ljudske republike Slovenije pripravljajo za mesec september in oktober sedem velikih kulturnovzgojnih festivalov.

Umetniške skupine iz treh slovenskih in treh hrvatskih okrajev bodo nastopile na slovensko-hrvaški meji v Brežicah. Festivala bodo priredili tudi v krajih v katerih se je v 16. stoletju odigravala, pod legendarnim junakom Matijo Gubcem, vstaja slovenskih in hrvaških kmetov.

Na „Koroškem festivalu“ v Guštanju, bo velika revija na kateri bodo, razen koroških kulturno-umetniških skupin, sodelovala društva iz vseh večjih mest Slovenije. Med festivalom v Guštanju bo razstava o gospodarskem razvoju k Jugoslaviji spadajočega dela Koroške.

Festival v Novi Gorici na italijanski meji bo povodom pete obletnice, ko je bila Slovenska Primorska priključena Jugoslaviji.

Festival v Ilirski Bistrici bo pregled kulturnega in gospodarskega dela reške in goriške podružnice.

Zaključek letošnjih gradbenih del v študentskem naselju v Zagrebu

V študentskem naselju v Zagrebu, kjer poleg jugoslovanske mladine dela tudi mladina iz inozemstva, bodo dela, ki so bila predvidena za letošnje leto, končana.

Jugoslovanska mladina in več tisoč brigadirjev iz 20 držav so v nekaj mesecih med drugim izgotovili 12 dvonadstropnih hiš.

Trenutno delajo na 8 takih poslopih, katere hočejo do 1. septembra izgotoviti in s tem zaključiti letošnja dela na študentskem naselju.

V Sarajevu je v zadnjih petih letih število prebivalstva narastlo za okrog 26.000. Velika je tudi gradbena dejavnost.

Reko Cetino, ki teče čez Sinjsko polje bodo regulirali, tako da bodo pridobili na tem kraškem svetu 3600 ha rodovitne zemlje.

Sicer se pa zdaj pri nas najbolj pripravljamo na vpis ljudskega posojila. Po vsej državi je v teku agitacija za vpis tega posojila. Pri vpiševanju naletimo na čudovite primere zavednosti in ljubezni do države. So pa seveda tudi taki ljudje, ki so včasih — tako piše naš Pavliha — posojali denar vsej vasi, danes pa se branijo, da bi dali državi 1000 dinarjev. Je že tako na svetu, spekulantska kri se nerada ukroti!

Počitnice so še pri nas, a hladnejša jutra in bolj zgodni večeri nas opominjajo, da gremo v jesen. Pasji dnevi so že za nami. Čez dan je še toplo, tako da bomo letos kmalu imeli trgatev. Pravijo, da bo letos dobra kapljica.

Na koncu še omenim, da so se v avgustu zbrali na Bledu slavisti (to so tisti profesorji in znanstveniki, ki so se posvetili proučevanju nastanka in razvoja slovenskih jezikov in književnosti ter kulture) iz mnogih dežel. Na Bledu jim je naša oblast priredila posebne seminar, na katerem so predavali najboljši jugoslovanski slavisti iz Ljubljane, Zagreba in Beograda. Bili so očarani nad Jugoslavijo, ki so jo nato tudi prepoznali tja do Dubrovnika. Posebno značilna je izjava slavista iz Zapadne Nemčije, ki je dopisniku Slovenskega poročevalca dejal, kako veliko odkritje je zanj kultura slovenskega naroda, njegova plemenitost in gostoljubje. Kot Nemeč je čutil še posebno dolžnost, da poudari veliko kulturnost našega ljudstva, ki mu je bila doslej neznana. Blejski seminar inozemskih slavistov je lep primer mednarodnega sodelovanja med znanstveniki. Pa še drugič kaj!

FRANCE VIČAN

Pismo iz

Slovenski vestnik
CELO VEČ

JUGOSLAVIJE

Dragi Slovenski vestnik!

Mislim, da bi ne bilo prav, ko bi pozabil najprej omeniti, da je nedavno — 7. avgusta — minilo pet let od prvega kongresa Ljudske fronte Jugoslavije, te danes že milijonske organizacije, katere sestavni del je tudi Osvobodilna fronta Slovenije. Zgodovina Ljudske fronte je zgodovina nove Jugoslavije, ki jo predvsem označuje borba za petletko in težnja za čim večjo demokratizacijo javnega življenja; je kratka, a pomembna doba, ki jo bodo naši potomci upravičeno imenovali herojsko dobo; delež Ljudske fronte naj označim samo z ene strani — vrednost prostovoljnega dela frontovcev so lani cenili na 12 milijard dinarjev. Ali ne vzbuja ta številka spoštovanja? Ali ni neovrgljiva priča globoke politične zavesti vseh Jugoslovancev. Sicer sem že slišal, da nekateri prostovoljno delo naših frontovcev slikajo kot „neke vrste prisilno delo“ v naši državi. Pustimo svoje veselje tistim, ki hote in namenoma iščejo pri nas sam teror in nasilje. Informbirojevski zvonovi donijo lepo samo — gluščem!

V teh dneh se v Jugoslaviji odigrava veliko dejanje, ki je že in bo še bolj odjeknilo v delavskem razredu sveta. Naši delavci prevzemajo

namreč tovarne in podjetja v svoje roke, kakor to določa zakon. Pomen tega dejanja so začutili zlasti naši sovražniki in ga na vse mogoče načine potvarjajo. Eni pravijo, da se s tem ne bo nič spremenilo; v nečem imajo prav, če mislijo namreč — sebe. Naši delavci ne bodo vzeli tovarn v svoje roke zato, da bi jih potem izročili še kdaj iz rok. To odločnost naših delavcev vsi sovražniki pač dobro poznajo, za naše sovražnike se s tem ne bo nič spremenilo. Prvo in glavno je pač to, da so odslej naši delavci tudi gospodarji svojih tovarn in podjetij. Uresničeno je davno geslo — „Tovarne delavcem!“ Ze cela vrsta velikih tovarn je sedaj v rokah delavskih svetov in upravnih odborov, izvoljenih po novem zakonu. S tem v zvezi so bile povsod velike slovesnosti. V železarni na Jesenicah je minister Franc Leskovšek simbolično izročil ključje jeseniške železarne v roke namestnika predsednika delavskega sveta in mu dejal:

„Izročam vam ključje velikega podjetja v imenu državne oblasti. Vi ste sedaj odgovorni za celotno delo v železarni in odslej vodite železarno po zakonih, predpisanih v okviru petletnega gospodarskega plana, po navodilih in smernicah, kakor jih narekuje interes naše so-

XIII

POGOVOR POD LIPO

IVAN CANKAR:

Oba sta bila ranjena, ta na južnem, drugi na severnem bojišču. V tem hudem času sta se bila popolnoma zgrešila. Hotelo pa je naključje, da so obadva, ko sta že za silo okrevala, spravili v eno mesto; v eno mesto, pa vsakega v drugo bolnišnico. Tako je spet nanoslo naključje, da sta se srečala šele po dobršem mesecu.

Srečala sta se pred prijazno krčmo pod cvetočo lipo. Z žarečimi očmi sta se pozdravila, objela se prisrčno. Nato sta sedela pod lipo se pogovarjala toplo o prejšnjih in zadnjih dneh. Nobena stvar, nobena misel in nobena beseda ni bila prikrita med njima.

Ker sta bila oba še mlada in zala, sta se začela nazadnje pogovarjati tudi o ženskah, o svojih najbližjih. Ta pogovor pa se je vrstil takole:

„Mnogo sem doživel, mnogo izkusil; zdelo se mi je že, da sem star. Zdaj pa se mi je zasmejala mladost naravnost v obraz, dihnilo mi je v dušo solnčno zdravje. Tudi prej sem ljubil dekleta, ljubil jih veselo, po fantovsko. Spoznal sem nenadoma resnobo in veličastvo ljubezni. Zdi se mi, ljubi moj, da sem nekje med zvezdami in da vidim vse, kar je.“

„Nič drugače se mi ni zgodilo. Smrt mi je bila blizu tisočkrat; nazadnje pa sem res umrl in stopil sem v nebesa. Vse je drugače, nego je bilo prej; mlajši sem in v svojem srcu boljši. Doslej mi je bila ženska igrača, kar je mnogokdaj tudi zares. Nisem vedel, da je v tej igrački, ki prepeva in pleše, spoznanja več nego v samem Kantu, do brote več nego v angeljih nebeških, moči in neustrašenosti več nego v nas, ki se nismo bali šrapnelov in granat. Zaradi bolečin, ki sem jih molče prenašal, mi je bil Bog usmiljen, da me je sram bolečin.“

„Slišal sem pesem o ženski nezvestobi in sam sem jo pel. Zdaj bom žvižgal in vriskal vse drugo pesem. To staro, na pol pozabljeno, tolikokrat zasmehovano pesem o nezvestobi do onkraj groba. Njene oči jo pojo, z njimi jo sladko prepeva smehljaj njenih ustnic, oznanja jo tiho vsak njen poljub, vsak objem njenih belih rok. Mir je v meni.“

Tudi v meni. Sanjal sem zmirom o veselem pohajkovanju o svetu, od kraja do kraja, od dekleta do dekleta, od ljubezni do ljubezni. Zdaj slutim pravo in edino srečo; ne slutim, gledam ji že v lice, blizu mi je. Napravim si gnezdo, nji in sebi, toplo zatišje, od čiste ljubezni obzárjeno. Kadar pridem k nji, občutim v dno srca vso tiho, mirno radost, ki jo more dati človeku edinole dom. Ponižna hišica je, rdečo streho ima in zelena okna; sredi vrta stoji, pod košatimi jablani se vije peščena pot; na pragu čaka ona, sama belejša in nežnejša kot jablanov cvet; v njene plave lase so se bili zapleli zadnji žarki večernega solnca in nočejo stran. Tak dom bo moj!“

„Moj dom si mi pokazal, kakor da bi si ga že videl z živimi očmi. Tako je: pohlevna je kajbica, bela vsa; okna se tiho smehljajo v zelenju, streha vriska pod rdečim solncem. V izbi je mrak. Le njeno svetlo bluzo razločim in njena sladka lica, ali v njih še ne tistih ljubih jamic, ki sem jih tolikokrat poljubil; iščem jih z ustnicami in takrat, prav od blizu, ob tihi toploti njene ljubezni, razločim tudi že vdani smehljaj njenih oči in njenih ustnic. Ob vsej vroči strasti, ki se mi živa preliva po žilah, je v mojem srcu prazniški pokoj, je umirjeno, čisto zadržanje v prihodnost, kakor otrok brez misli in brez dvoma zaupa v svojo mater. — Ah, prijatelj, še vse bo drugače, z novo glorio se bo ovenčalo moje življenje!“

„Kaj sta si tako blizu najini duši, da govori tvoja z mojim, moja s tvojim jezikom? Kaj je tako trdno sklenjeno najino prijateljstvo, da gredo vsi najini koraki po eni stezi k enemu cilju? Da se nama je nasmehnila mladost z enim samim smehljajem, pogledala z enim samim pogledom obema v oči? — Resnično je: z novo glorio, z mirno, nebeško, bo ovenčano to najino življenje, tako blodno doslej! Kako čakam torka, tega blagoslovljenega dne v tednu! Ali to čakanje ni grenko, še nestrpno ne; ni čakanje razpaljenega zaljubljenca, ki bojazljiv in ljubosumen trepeče za svojo in za njeno ljubezen. Ves teden je le sladko pripravljanje za najslajšo uro, je le ubiranje za pesem samo; vsaka misel je nedeljsko mirna in slovesna, oči upira v sijajno daljavo, v sanje, ki bodo mahoma resnica. Najvišja sreča ni tista, ki jo le srce občuti in uživa; tista je, ki jo hvaležna pamet spozna in premeri!“

„Po eni stezi, k enemu cilju gre najin korak. Tako je taval po mra-

kovih tako se lahko spenja k nebesom. — Moj prazniški dan je četrtak. Vse kar je prej in pozneje, so le mračne, tihe sanje pred prgom solnčnega veselja. Sedim v kavarni, razgovarjam se s tovariši, berem knjigo, tipljem klavir s to zdravro roko — sanje! V četrtak, kadar mi dihanje v lica in v dušo ljubeznivi mrak, se mi žele razodene resnica življenja, mi razodene moje srce samo svoje najsvetejše globine, mi pokaže, kam drži naravnost moja svetla pot. Sladek pokoj se razpenja nad vso mojo dušo, siadek pokoj še v tistem nezasižanem trenutku, ko jo poljubim, njo prečisto, na tisto rjavo znamenje globoko pod belim tilnikom!“

„Na rjavo znamenje pod belim tilnikom?“

„Na tisto!“

„Tudi jaz sem poljubil tako znamenje. Kako je ime tvoji nevesti?“

„Mimi!“

„Tudi moji!“

Prijatelj sta se spogledala, oba sta povesila motne oči ter sta se ločila brez besede.

BREZNO

Marjan Gorjup:

I

Po cesti je pribezljal dvignjena repa komaj dvomesečni teliček in se zagnal h koritu na županovem dvorišču. Povesil je rep in hlastno pil. Muh še ni bilo, da bi jih odganjal, kaj šele obadov. Glasno je rignil in oddirjal kravam, ki jih je poganjali stari pastir Rok skozi vas, naproti.

Sonce je pravkar lezlo izza gore. Bilo je izredno veliko in krvavordeče. Rosa je kapljala od listov in narava je hitela, da se čimprej ode ne v zeleno. Na rebrih pa je že bilo za prvo košnjo.

Poleg Roka je vihtel šibo štirinajstletni Mihec in krotil drobnjad, ki je prvič zapustila hlev. Krave so pametno stopale po cesti za staro čado, ki je šla spredaj in pozvanjala z velikim zvoncem.

Župan Martin je pogljal svoje iz hleva in te so se zateglim mukanjem pridružile čredi.

„Bog daj, župan,“ je pozdravil Rok. „Miha bi vzel s seboj na pašo, pa bi on drugo leto, če bi jaz ne mogel več. Seveda, če imate že drugega...“

„Lukeževa sem mislil, pa nič ne de, nič ne de,“ je odgovoril župan. „Kar vzemite ga! Vi se že spoznate.“

Roku se je dobro zdelo, Miheu pa tudi, ko ga je župan potrepljal po rami.

Ej, Rok ni bil več tisti kot pred letom. Kar usločil se je in venomer je tarnal, da ga v prsih duši. Mihec pa je skakal z enega kraja ceste do drugega, da mu je opletala po zraku torba, ki jo je imel obeženo čez ramo. Velik kos rženega kruha in sira je imel v nji, mleko si bo pa kar na paši natočil z latvico. Zavidali so mu, posebno Lukežev, in nalašč so ga zbadali, češ da ne bo vzdržal. Kaj ne bi, še prav zato bo vzdržal, ker ga toliko dražijo. Seveda bo Lukežev še vedno opletal z jezikom, ker mu je Mihec pred nosom odžrl pastirsko mesto, čeprav mu ga je župan obljubil. Kar naj, bo že utihnil. Samo zgane naj mu ne dela, pa bo že pokazal kaj zna. Drugo leto bo že sam pasel in takrat! Stric bo ostal do-

ma, saj že sedaj težko hodi, kaj šele, da bi zavračal teleta. Dal mu bo svoj široki klobuk, znamenje vaškega pastirja in veliko zakrivljeno palico, da se bo po strminah lahko opiral nanjo. Klobuk je sicer že nekoliko preluknjan in mu je tudi še prevelik, zato pa je palica mojstrsko delo. In močna je pa težka. Naj samo poskusi Lukežev! Naklestil ga bo, da ga bo precej minilo.

„Presneto fante, kako ti skače kot živo srebro“, je mrmral zadovoljno Rok. Mihec mu je bil nečak po sestri, ki je zdaj poročena nekje v sosedni vasi. Dobro se ji ne godi, saj je prišla na kmetijo, ktere je presneto malo ostalo, ko je mladi gospodar poplačal dolgove starega. Mihec je pa kar od doma ušel in bi najraje ostal za zmerom pri stricu. Vrag vedi, kaj ga je pičilo. Eh, pa je mogoče le prav, da je Mihec pri njem. Najprej so se mu smejali, češ da si je naložil tak križ na hrbet, no, sedaj bo kvečjemu on Miheu v breme. E, leta, leta. Vrag naj vzame leta, ko mu je vzel že to veselje, da še na pašo ne more več. Kaj naj pa sedaj počne? Doma naj sedi pa živček vleče? Kadar je sonce — pred bajto, kadar pa dež — na peči. Preklemano mu gre to malo v račun. Ampak ne bo kazalo drugega, ko pa sopiha kot kovaški meh.

Takih in podobnih misli sta prignala čredo v Dele in jo pustila, da se je pasla po rebrih.

„Viš,“ je začel Rok, „tam čez je meja, kjer tihotapijo konje. Ej, nič koliko jih je tam že izginilo, konjev in ljudi, pa še nimajo dosti. Saj jo poznaš Brežovko, ki imajo bajto zraven Mešnjakove gostilne nad nekdanjo kovačnico; ta ti hodi po dvakrat na dan čez z moko, sladkorjem, fižolom, vsem mogočim. Jo bodo že dobili, pa bo imela enkrat za stokrat dovolj. Tam so pa Javorniki, kamor hodijo po maline. Pravijo, da jih je vse rdeče pa črno. Grabnov Jože jih je pripeljal lani dva soda. Lep denar, zase pa ni obdržal niti litra malinoveca.“

Tako sta se menila in prišla do velike jame, zarasle z nizkimi borovci. Prav na vrhu hriba je bila in

bi je Mihec kmalu niti ne opazil. Rok je počasi prikravljaval prav do roba in udaril s palico po obrobem grušču da se je zatrkotikalo kamenje nizdol.

„Ali slišiš?“ je vprašal Rok.

Mihec je prislunil, potem je legel na trebuh, zgrabil kamen in ga vrgel v jamo.

„Zveni!“ je odvrnil.

„Zveni, zveni,“ je pritrdil Rok. „Brezno je, pa precej globoko. Borovci in šavje ga skrivajo na vrhu, da bi se človek kaj hitro zmotil in mislil, da je kak jarek iz prejšnje vojne. Hoteli so ga že enkrat pokriti, pa ga niso. Bodo že videli, ko se bo zgodila nesreča! Na teleta pazi, da ti ne uidejo sem gor.“

Usedla sta se poleg brezna in Rok je razlagal Miheu ter mu kazal s palico okolico prav tja do Križne gore in Vrhnike.

Pa nista dolgo sedela sama. Čez Lisec jo je primahala gruča fantinov z Lukeževim na čelu. Na široko so se krohotali in se zaganjali čez golo reber v Dele.

„Hej, pastir, mleko se ti bo zasililo v vimenih!“ je kričal Lukežev Lojz in vsa drhal za njim.

„Le glej, da se ne bo tebi pamet!“ je odvrnil Mihec in mrko zrl nanje.

„Hoho, a ste ga slišali, pastirja?“ je zarenčal Lojz in segel po kamnu.

„Samo zaženi!“ se je zdajci razčepiril Rok in se dvignil iz trave.

Ko so fantini zagledali Roka, so vsi hkrati umolkili. Lojz je izpustil kamen in si obrisal umazano roko ob hlače.

„Saj nisem mislil zares,“ je dejal.

„Tako ali pa drugače,“ je odvrnil Rok in spet sedel v travo.

Lojzu je postalo nerodno in se je obrnil ter zavil z gručo med borovce.

„Presneti!“ je še vrgel Rok za njimi in pljunil, da so se kar bilke poglele.

Lukežev Lojz pa se ni tako lahko potolažil. Peljal je družino na Lisec, kjer se je prav dobro videlo v Dele. Tam je nahujskal fante, da so zmerjali in grozili Miheu, ki se pa zanje še zmenil ni, kar jih je še bolj razkažilo.

Lojz je grabil kamne in jih metel v dolino. Ostali pa so grizli bilke in bezali za murni, ki so čričkali v travi.

„Naj ne misli Miha, da bo v miru pasel!“ je zdajci zinil Lojz.

„Mu bomo že pokazali,“ so mu odgovarjali ostali.

„Samo kako?“ se je zmrnil nil Lojz.

„Hm, kako!“ so pritrdili fantje.

„Roka prav gotovo ne bo zmiraj zraven,“ je dejal Lojz.

„Zrinil ga ne boš, ker ga je župan postavil,“ je omenil Boštjanov.

„Župan postavil! Figo ga je postavil, sam se je prištulil zraven!“ je zarenčil Lojz.

„Nabijmo ga!“ je svetoval nekdo.

„Da bodo nas doma potem nabili, ne?“ so zavrnili ostali nestrpneža.

„Napraviti mu je treba nekaj tako, da ne bodo nas dolžili, zmisliti si je treba kako zvijačo.“

„Teleta mu splašimo!“

„Krave poženimo v deteljo!“

Lukežev Lojz je nejevoljno odmahnil z roko.

„Kaj nam to pomaga! Vsak dan mu ne moremo telet plašiti in krav zaganjati v deteljo. Dvakrat bi mu, tretjič pa ne več. Vso vas bi spravili pokonci zaradi tega pritepenca. Čutiti jih mora enkrat za vselej!“

„Junca mu odpeljimo!“ je predlagal Boštjanov.

„Ta je pametna,“ je pritrdil Lojz, „ampak, kaj boš z njim počel?“

„Hm, kaj?“

Vsem je predlog ugajal, le izpeljati ga! Ležali so v travi in jezno (Nadaljevanje na 4. strani)

NI BIL VREDEN, DA NOSI ITALIJANSKO PUŠKO

Vse tiste dni, odkar so ji odpeljali moža, je Milko spreletavala neka temna slutnja. Legla ji je na srce in nikakor se je ni mogla iznebiti. Naj se je lotila česar koli, nič ji ni šlo prav izpod rok. Kakor da bi se vsega držala senca tistega, kar je nosila s seboj. Ivanova aretacija ji je razjedala dušo. Nič posebnega in ne navadnega ni bilo združeno z njo, kar bi dalo povod vsemu temu njenemu globokemu nemiru.

Pri oblasteh je bil zaznamovan kot „soversivo“. Za prevratneža so ga imeli in so ga zato tudi poslali v afriško kompanijo, kjer naj bi pomagal zavojevali Abesinijo fašističnemu imperiju. Misel na to jo je vselej pretresla do mozga. Kot da bi se hoteli poigrati z njim, z njegovim čustvovanjem in mišljenjem; kot da bi se hoteli okrutno pošaliti. Tri leta šale in to v času, ko sta se komaj dodobra spoznala in pričela misliti na poroko. Z njegovo vrnitvijo ni še bilo tega konec. Ostal je soversivo in dva tri dni v letu je moral vselej v zapor. Ne zaradi drugega za opomin. Karabinjerji so vsaj tako zatrjevali, da nimajo ničesar proti njemu in da vršijo le ukaz političnega strankinega sekretarja. On varuje v okolišju koristi države in fašističnega reda.

Poznala je njegovo visoko postavbo, njegov prezirljiv nasmešek v desnem kotu ustnice, njegove namaziljene lase. Vse na njem je sovražila, zato ker ni imel srca, ker je prežal kot sestradan volk na svoj plen. Kadar je prihajal v vas in ga je imela kje srečati, se mu je od daleč izognila, če se je le mogla, zato da bi je ne vprašal po Ivanu. Vselej se je napravil čudno nevednega in karabinjerji prav tako. Tipali so, poizkušali od vseh strani, hoteli so slišati iz njenih ust o Ivanu, zato da bi jo ujeli na kakšni podrobnosti in opravičili svoj sum.

Marešal in brigadir sta vstopila v kuhinjo, ko je ravno pristavila vodo, za polento in pričela čistiti radič za večerjo. Zazdelo se ji je, da jo marešalove z gostimi obrvmi zasenčene oči ujedljivo prebadajo.

Brigadir je ostal nekoliko za njegovim hrbtom in se razgledoval po kuhinji.

„Moža ni?“ je vprašal marešal. „Prišla sva zaradi vašega moža. Z njim bi se rada pomenila! Njegov glas je bil vljuden, tako nič narejenega ni bilo v njem. Če bi ga obleka in vse ne razodevalo, bi se bila pomenila z njim drugače, tako pa mu je odvrnila suho in zlovoljno: „Ni ga. Ob tej uri ga zastonj iščete, saj vendar veste, da se še ni vrnil iz kamnoloma“.

Marešala ni zadovoljil njen odgovor. Poslušal ga je odsotno, kot da bi zbrisal misel za tisto glavno, za njega in političnega sekretarja fascija edino vredno stvar. Brez vsake smiselne zveze z Ivanovim prihodom domov, je vprašal tjavdan: „Se li ukvarja s politiko vaš mož? Ali je vpisan v fašistično stranko?“

Mrščalica jo je hipoma spreletela po vsem telesu. Razumela je, da jo je hotel presenetiti, zalotiti na prepovedani stvari, tako kot zalotiš otroka. Naj bi mu razložila, kako se Ivanu vse to upira, kako je ob večerih čutila, ko je odhajal od nje, da ga cesta ne pelje domov, kako ga je pekilo, ko je moral v Abesinijo. Marešalo je bil Ivanov in njen sovražnik, tihi zaveznik in zaupnik političnega sekretarja stranke, čuvar fašističnega reda in čuvar vsega zla, ki jih je črvičilo. Z Ivanom sta se našla v dvorani pri vajah. Igral je Nandeta, ona pa je bila Polonica, njegovo dekle. Nenadno je bilo potem vsega konec. Kakor da bi jim nekdo izpodrezal

njuno mladost in jih zanjo zlobno prevaril.

„Ne vem, da bi se ukvarjal s politiko. Da ni vpisan v fascio in je označen kot soversivo, pa veste tako in morda še bolje kakor jaz. Čemu torej sprašujete?“ Njen odgovor je bil rezek. Rezko se ji je zdela najprimernejša, zato da ga odbije in si ne bo upal več s vprašanji drezati vanjo. Že se je zgodilo, da ju je tako odpravila in da je postalo marešalu mahoma nerodno. Rame je stisnil vase, se zasukal na eni nogi, napravil nekaj korakov proti vratom, se tam znova zravnaval in jo premeril z dolgim pogledom, kot da bi ji hotel z njim dopovedati, da je v njegovih in strankinih rokah moč in oblast nad njo, nad Ivanom, nad vsemi.

Še vedno je stal na istem mestu sredi kuhinje, kot da bi bil prikovan. Brigadirjev obraz je bil negiben. Zdelo se je, da nič ne dojema in da ne spremlja razgovorov med njo in marešalom. Prišel je zaradi spremstva, zaradi učinka, ki naj ga pusti obisk orožnikov. Marešalove oči so bile zaskrbljene, in nekam človeško čuteč je bil njegov pogled. Namenoma je prezrl rezkost v njenem odgovoru, ko je vrtal dalje:

„Prestal je policijsko nadzorstvo, ali ne?“

„V Afriki, zato je tudi prišel pozneje domov, kot so prišli drugi“. Te Ivanove aretacije so bile le podaljšanja policijskega nadzorstva, kajti čemu neki ga zapirajo, če ne zato, ker ga nadzorujejo. Spreletava jih bojazen, da ne bodo nikoli ukrotili ljudstva ob meji. Prišli so, da nas zaslužijo, da nam pijejo

kri, da nam ugrabijo naš jezik. Oni, ki govorijo v jeziku Danteja in Petrarke, ki so ponosni na svojo kulturo, pa ne vidijo tega, da bi morali prosvetliti z njo svoje ljudstvo.

Besede so se ji usipale kot plaz. Sama ni vedela, kje jih je jemala, kdaj in kje jih je slišala. Tiščale so jo v grlu in jo dušile. Ali so ji bile na licu zapisane, ali je znal marešalo brati te njene težke, neizpovedane misli, ki so se ji vijugale po glavi. Dobrotni sij v njegovih očeh je zamrl. „Torej, ko se vrne, ga napolnite v kasarno“, je rekel trdo. „Njegova žena ste in priporočim vam, da mu točno sporočite, sicer bomo z njim nastopili drugače kot po navadi.“

Mučila jo je misel, da bi Ivanu svetovala, naj beži preko meje. Tudi o tem sta se dostikrat pogovarjala in ni ji bila nova. Ivan jo je potem vselej zavrnil. Predstavljala ni nobenega pravega izhoda. Tu je bil njun dom, na tej zemlji je bilo treba živeti. Kaj hočejo drugega kot to, da jih izrinejo z nje. V takih trenutkih je bil Ivan poln zanosa, poln nekega pritajenega ognja, kot v prvih časih njunega srečanja, ko sta se našla na odru v vlogah Nandeta in Polonice. Oči so mu žarele. Modre so bile kot morje pod bregom, ko rahlo grivasto valovi in se v njem lomi tisoče sončnih žarkov. Sedela sta na zaboju za drva tesno drug ob drugem in on jo je držal objeto okoli pasu. Govoril ji je, tako lepo ji je govoril. Nihče ni znal tako govoriti kot on. „Učiteljji so morali iti, kaj bi neki tudi napravili? Državni uradniki so in predstavljajo jih lahko tako, kot premetava lupino

na morju. Mi smo na pol kmetje na pol delavci. Mi laže vzdržimo in tudi moramo vzdržati.“ Stal je, pričel nervozno hoditi po kuhinji, obstal pred njo in se ji zastmel v oči. „Ali res misliš, Milka, da bo vedno tako? Spremenilo se bo, mora se spremeniti. Na svetu ni ničesar ustaljenega, najmanj pa tisto, kar sloni na krivici“.

Že peti dan je bil. Štiri dni ga je s kosilom in večerjo zastonj čakala. Doslej je bilo vselej tako, da so ga izpustili drugi, največ tretji dan. Zdaj je bil že peti. Kot da bi se bila nenadoma zavedla tega, ji je pričelo srce burno utripati. Čutila je, kako sunkovito utripa, kot da bo zdaj razneslo njeno notranjost. V skodelici na štedilniku je bila kava nedotaknjena in po vsej kuhinji se je širil tisti prijetni vonj po njej, ki ga je imel Ivan tako rad in ki naj mu bo za jutranji pozdrav.

Mahoma se je odločila. Komaj nekaj minut zatem je stala pred karabinersko vojašnico sredi vasi. „Moj mož!“ ji je tolklo srce. „Moj mož“, je vpilo v njej. „Moj mož! Kje ga imate?“ je vrgla na vratih v onemogli nestrpnosti marešalu v obraz.

„Vaš mož, gospa? Pomirite se. Čemu toliko razburjenja? Prav danes smo vas hoteli obvestiti, da je odpotoval v battaglione speciale“.

„V battaglione speciale? On, ki je bil Afriki. Saj tistim, ki so bili v Afriki, so rekli, da je vse odpuščeno. Povejte mi, ali je to pravica?“

„Pravica“, je zateglo ponovil marešalo. „Vaš mož ni vreden da bi nosil italijansko puško“. Pogled mu je bil poln zlovoljnega, oholega zaničevanja. Nekaj ji je dalo moč, da se mu ni izmaknila. Tihi, nemi prezir ji je vstal v očeh in nekaj trenutkov sta si stala tako nasproti.

Mara Samsa

NADALJEVANJE S 3. STRANI

BREZNO

„To ni v hosti!“ je presodil Mihec in se zapodil po bregu na vrh, da bi se razgledal.

Naenkrat mu je zastal dih in kri mu je udarila v glavo.

„Moj Bog, junica je pri breznu!“ je zašepetal, kajti vedel je, da ne sme kričati, da se ne bi telica splašila.

In kako! Glavo je molela nizko v brezno in rikala. Nekaj jo je vleklo naprej, a kaj naj bi to bilo, Mihec ni mogel videti.

„Na, junček, na!“ je preplašen klical in se vzpenjal proti vrhu.

Junica ga je spoznala, riknila in se sunkovito obrnila ter planila proti njemu. Tedaj pa je zaslišal glasen vik in krik in nekdo je v loku priletel izza grma in padel v brezno. Za njo so se prikazali vaški fantje in nemočno iztegali roke v brezno. Vpili so drug čez drugega, junica pa je z dvignjenim repom bezljala nizdol in vlekla za seboj debel konopec, ki ji je bil zadržan okoli vratu.

Mihec je ves zasopljen pritekel k breznu in se ustavil. Fantje so ga zagledali, obmolknili in povsili glave. Legel je k žrelu in pogledal v globino. Videl pa ni ničesar drugega kot Lojzetov klobuk, ki se je majal na prekli, štrleči iz stene.

Odmaknil se je od brezna in se odkril. Drugi so ga posnemali, solze so se jim zbirale v očeh.

Mihec se je obrnil in počasi šel k svojemu tropu, poiskal junico in ji odvezal konopec. Nato se je vrnil na hrib in ga zvezal s svojo laso. Molče je pomolil vrv fantom in ti so ga razumeli. Prevezal se je okoli pasu in se previdno spustil v brezno.

Na dnu je okrvavljen ležal Lukežev Lojz — mrtev. Mihec je pokleknil kraj trupla in mu greh, ki ga je hotel Lukežev zagrešiti, od-

pustil, saj bi Mihec zavoljo junice zgubil službo in še plačati bi jo moral. Nič bi mu ne pomagalo, če bi tudi povedal, da je Lojz junico nalašč zavlekel v brezno. Kdo bi mu verjel? In kaj bi dejal Rok? Trenutek pozneje bi prišel, pa bi bilo prepozno. Dolgo je molil in le s težavo premagal solze, ki so mu ušle po licu in kapljale na revno Lukeževo telo, na ubogeza Lojza, ki je z življenjem plačal svojo maščevalnost.

*

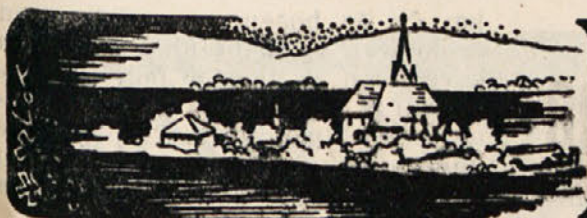
Zasuli so sedaj brezno in postavili vrh njega lesen križ. Pod križem pa je sedel vsak dan pastir Mihec in odslej v miru pasel vaško čredo.

Najvažnejši MIKROBI

Mikrobov je glede hrane dvoje vrst: eni se hranijo v živih bitjih, drugi žive v mrhovini in mrtvecih. Teh zadnjih je več in brez njih bi bilo kmalu tudi konec življenja na zemlji. Koliko ljudi na zemlji je že umrlo in koliko živali poginilo. Kaj bi bilo, če bi ne bilo bitij, ki bi vse te mrtvice in vso to mrhovino ne razkrojila, a boljše rečeno: pojedla in spremenila v koristne snovi v zemlji?

Mikrobi skrbijo za to, da se zemlja očisti snovi, ki se razkrajajo, odnosno ki so umrle. Opravljajo isto delo kot pometalci, ki skrbijo, da je ulica vedno čista. Pa ne le to! Mikrobi skrbijo tudi za to, da se vsa izumrla snov spremeni v koristno in gre v zemljo kot hrana za rastline, ki so spet hrana za živa bitja na zemlji. Zapomnimo si, da na zemlji ne gre ničesar v zgubo. Za to skrbijo mikrobi. Brez njih bi se zemlja kmalu spremenila v eno samo grobišče. In kdo ve, koliko je že neznanih, neskončno majhnih bitij, ki pa so silne važnosti za vse življenje na naši zemlji.

Po naši zemlji

LJUDSKI GLAS JE BOŽJI GLAS

Zveza bivših partizanov Slovenske Koroške prireja po vsej Koroški redne sestanke, na katerih se bivši partizani pogovarjajo o tekočih problemih, hkrati pa s temi sestanki utrjujejo svojo organizacijo, ki se bori proti krivici, lažem in obrekovanjem, za enakopravnost slovenskega jezika, za gospodarske in socialne pravice vseh, ki trpijo in delajo.

Dva taka sestanka sta bila zadnje nedeljo, in sicer v št. Jakobu v Rožu in Selah-Zgornjem Kotu. Na teh dveh sestankih so bivši partizani razpravljali o današnji politični situaciji, o spomenikih, ki jih bodo še postavili svojim padlim soborcem v spomin, o partizanskih grobovih, ki jih bodo lepo uredili. Tudi na pokopališču v št. Jakobu je pokopanih 11 partizanov, ki so dali svoje življenje za nas Koroške Slovence. Na teh svojih sestankih pa se bivši partizani pogovarjajo tudi o vprašanjih, ki kažejo našega vsakdanjega življenja, življenja delavca v tovarni, v gozdovih, življenja kmeta, ki gara, od jutra do mraka.

V št. Jakobu smo se zbrali v lokalni prosvetnega društva. Oče Samonik Nande je budno sledil razgovoru. Naposled je zaprosil za besedo. Dragi tovariši partizani — je začel tako pristržno, da je nam vsaka nadaljnja njegova beseda segla globoko v srce in jih ponavljam, ker so namenjene vsem partizanom, ki so se borili za slovenski narod na Koroškem takrat, ko je bilo najtežje in najhujše. Mislim, da je sveta dolžnost vas bivših partizanov — je nadaljeval — da se stalno sestajate, da se pogovorite o vseh težkočah in si razdelite delo. Morda se danes že marsikateri izmed bivših partizanov

ne zaveda več popolnoma, kako plemenito vlogo je odigral v borbi proti zločinskemu fašizmu. Morda marsikateri danes preveč gleda na svojo lastno osebo, na lastno korist, kar pa je dolžan svojem ljudstvu, ki ga slej ko prej spoštuje — saj so bivši partizani s svojo lastno krvjo poškropili vso slovensko zemljo — na to pa pozablja. Prav je — je nadaljeval Samonikov oče — da se bivši partizani tudi gospodarsko utrdijo. Kar veseli nas, če pogledamo po Koroški in vidimo, da si je tam in tam bivši partizan zgradil lastno hišico in si ustanovil lastno družinsko življenje. To je nujno, je zdravo in tudi potrebno! Toda zaradi tega bivši partizani ne bi smeli zanemarjati svojih narodnih dolžnosti, saj so prav oni tisti, ki jim gre zahvala za vse, kar smo si do danes zgradili na narodnem področju. Njim se imamo zahvaliti, da se ni uresničilo nacistično geslo: „Kärntner sprich deutsch!“

Samonikov oče je nato v tako pristržnem tonu pokregal mlade bivše partizane, da smo si vsi sami pri sebi prisegli, da bomo v bodoče imeli redne sestanke. V št. Jakobu bodo

Borovlje. — Celo oni, ki poznajo razmere in vedo, da VdU-jevska šovinistična politika tudi v Borovljah ne užiga več, so pričakovali, da se bo z veliko reklamo napovedanega VdU-jevskega zborovanja, dne 19. avgusta t. l., ki naj bi po svoje reševalo pereče šolske probleme, udeležilo vsaj nekoliko več ljudi. Saj je stranka VdU pri občinskih volitvah „12. marca“ nasledilo 316 volivcev, ki so se pa od tega časa tudi že nekoliko streznili in se zavedajo, da danes niso primerni časi

sestanki redno vsakih štirinajst dni. Ob koncu nam je Samonikov oče položil na srce še to, da moramo ravno mi bivši partizani vzgajati svoje otroke v pristnem slovenskem duhu in s tem dati zgled tistim, ki klečeplazijo in se uklanjajo pritisku germanizacije ter svoje otroke kar nemško učijo, da je slovenski jezik naš materinski jezik, ki ga moramo čuvati kot najdragocenejšo svetinjo. Samo če bomo ostali zavedni Slovenci, bomo ostali tudi borci za narodne in socialne pravice, ki jih ogroža tuja gospoda. Če pa bomo prenehali biti Slovenci, bomo postali hlapci in reve in z nami bodo tuji bogataši pometali, kakor se jim bo zljubilo.

Ko sem zapustil sestanek v št. Jakobu v Rožu, sem si mislil: **Ljudski glas je božji glas!** Kako modri so naši očetje, kako pristržni in močni, kako zvesti pravici in resnici, kako točno vodijo račun o nas, kako se bojijo za slovenski narod na Koroškem. Pohitel sem v Sele in tam besede Samonikovega očeta prenesel svojim soborcem, ki so me čakali pri Maleju v prav lepem številu. Prepričan sem, da bodo te misli koristile vsem ostalim bivšim partizanom. Zato sem jih tudi napisal.

Bivši partizan

za nacistično politiko narodne nestrpnosti. Kar VdU-jevski organizatorji shoda nikakor niso pričakovali, je prišlo na shod samo 10 ljudi, ki so se razočarani in za skušnjo bogatejši menili samo pri omizju. VdU-jevskega zborovanja v Borovljah je pokazalo, da je VdU pri nas v razkroju ter da prebivalstvo ne odobrava šolske politike ljudi, ki se iz preteklosti niso ničesar naučili in hodijo po stopinjah starih germanizatorjev koroških Slovencev.

Sveče. Štiriinšestdesetletni zidar-ski mojster Matija Delfabro se je 24. avgusta t. l. smrtno ponesrečil. Nahajal se je v Bistrici v Rožu ter prisedel na tovorni avto, ki je last Feinika v Svečah. Delfabro se je hotel peljati domov. Toda sredi poti, na ovinku pri železniški progi, so se nenadoma odprla vrata avtomobilске kabine in Delfabro je padel na cesto tako nesrečno, da ga je povozilo zadnje avtomobilsko kolo, ki mu je povzročilo težke poškodbe. Bil je še nekaj časa pri zavesti, toda že v teku ene ure je poškodbam podlegel.

Zidarski mojster Delfabro je bil poznan po vsem Spodnjem Rožu, na Gurah in celo v Selah. Delal je povoljno ter je imel vedno dovolj

Našim cenjenim bralcem naznaniamo, da bomo prinašali od prihodnje številke našega lista naprej novele Jankota Kersnika

KMETSKÉ SLIKE

dela, ker je bil zadovoljen tudi z manjšim zaslužkom in je upošteval, kolikor je mogel, tudi gmotne razmere pri onih, pri katerih je delal. Njegov oče je bil Italijan in tudi zidarski mojster, mati pa je bila Slovenka iz Zavrha. Kako je bil spoštovan in priljubljen je pokazala velika množica od blizu in daleč na njegovem pogrebu 26. avgusta. Naj si odpočije v miru od trudapolnega dela.

SPZ naznanja

Slovensko prosvetno društvo „Srce“ v Dobrli vesi bo v petek, dne 8. septembra 1950 (mali šmaren) ob 15. uri priredilo v Narodnem domu v Dobrli vesi igro

„PAVELČKOVA PIŠČALKA“

Igrali bodo otroci iz Dobrle vesi in okolice.

Prijatelji slovenske prosvete — pristržno vabljeni!

Odbor

120

„Nič ne stori! Šravf je pa le ni odnesel!“ je dejal Repežev Rok in pobiral s tal svojo kito pohojenega vresja.

„Nič ne de! Tepan je le dobil svoje!“ je rekel Naraglavški Anzuh.

„Dobro je bilo!“ sta se pohvalila Lužnikov in Hed.

„Kam pa zdaj?“ je vprašal nekdo, ko so bili že vsi zbrani.

„V Narodni dom!“ je predlagal nekdo drugi.

Ko so odhajali, je nemška delegacija pravkar pristopila k mestnemu komandantu.

„Pritožujemo se! To je teror — dva naša sta težko ranjena! Zahtevamo zadoščenje!“

Komandant jih je zaman prepričeval in miril, odšli so v urad krajevnih plebiscitne komisije. Njihovi lastni bolničarji so pred njimi vlekli na nosilnicah šravfa in Tepana. Tako sta prišli imeni šravf in Tepan v akte mednarodne plebiscitne komisije na Koroškem.

Na potu proti Narodnemu domu je Naraglavški Anzuh opazil, da gre z njimi tudi Karpuhov šantač.

„Odkod si se pa ti vzel? Saj nimam glasovalne pravice, saj si Jazbinec!“

Šantač je skrčil ramena in nevarno zašantal. Vselej, kadar se je ta-

ko vedel, je imel svoje posebne namene.

Spomladi je sedel nekaj tednov v preiskavi zaradi suma požiga tuje lastnine; ker pa ni bilo zadostnih dokazov, so ga izpustili. Pred dvema dnevnoma je nenadoma izginil iz Jazbine in jo peš mahnil v plebiscitno ozemlje.

„Koga pa iščeš?“ ga je vprašal Pasterk.

„Mislim sem, da bom videl Dudaša.“

„Tega? Tako neumen pa ni!“ se je zarežal Pasterk.

Ko so dospeli do Narodnega doma, je ta kar pokal od ljudstva, ki je polnilo vse prostore od vrha do tal. Le z velikim naporom so se zrinili v notranjost in prišli do stopnic, ki so vodile v prvo nadstropje. Od tam pa niso mogli nikamor več.

„Ostanimo tukaj!“ je predlagal Repežev Rok.

Težko bi jim bilo za pijačo, kajti priti do točilnice je bilo skoraj nemogoče, če bi jim ne prišla nepričakovana pomoč. Nekateri gostje so spoznali Mežičane, ki so se malo prej stekli z nemškimi kresovalci.

Od vseh strani je prihajala k njim pijača.

Mežičani so sedeli na stopnicah, hladnokrvno pili in kadili. S toba-

kom in cigaretami je bil danes poseben radodaren šantač. Opazili so, da ima vse žepe natlačene s tobakom.

„Kje si pa to dobil?“ ga je vprašal Dren.

Šantač se je lokavo nasmehnil, potem pa pripovedoval, da so v neki trafiki delili tobak med tiste, ki bodo glasovali za Jugoslavijo.

„In ti si šel tja?“

„Vsak je dobil, kdor je prišel.“

„Škoda, da smo bili prepozni!“ so vzdihovali Mežičani. Šantač jih je potolažil:

„Molčite, vzel sem za vse!“

Tedaj so zagledali rudarja Kordeža, ki je prišel v vežo. Kordež je bil zadnji čas kot Korošec pri slovenskih propagandistih.

Krepko je pil z njimi, toda vsi so opazili, da je zelo zamišljen.

„Kaj ti je?“ ga je vprašal Anzuh.

„Nič!“

„Kaj misliš, kako bo jutri?“

Kordež se je zganil, njegov mladi, zagoreli obraz je potemnel.

„Tam kjer sem bil jaz, ni dobro. Bil sem nekaj tednov v Grebinju, na Rudi in po pustrigskih gorah; velika večina je za Avstrijo.“

„Kako to?“ so vprašali trije, štirje glasovi.

„Vrag vedi! Vsi ti kraji so podobni našim; mnogo sveta pripada baronu Helldorfu, vovberški graščini. Vsi lovci in gozdna uprava so najhujši agitatorji za Avstrijo, čeprav ni skoraj nobeden Korošec. Večinoma so iz rajha doma, ker je baron Helldorf Nemec iz rajha. Toda vsi graščinski hlapci, vsi dninarji in velika večina kajžlarjev so z njimi.“

„Zakaj je tako?“ je vprašal Pasterk.

„Zdaj?... Zdaj je težko govoriti o tem... Mi smo zamudili važno, najvažnejšo stvar. Morali bi nagnati

te gosposke priseljence, nagnati jih z baronom Helldorfo vred, zemljo pa dati tem hlapcem, dninarjem in kajžlarjem. Tako bi jih pridobili zase, vsaj tako, kajti po duži niso bili za nas in niso mogli biti...“

Vsi so se zamislili. Njegove besede so težko legle na vse, vsak jih je občutil z neko posebno bolečino.

Po poslopju okrog njih, v kletiščih, zunaj na cesti je vrvelo življenje velikovškega slovenskega središča. Prihajali in odhajali so agitatorji, propagandisti, radovedneži, špijoni vseh spolov. Tu si mogel srečati človeka, ki si se ga najmanj nadejal. Po prostorih so odmevali navdušeni, razgreti vzkliki, kletve grožnje.

Čez nekaj časa je zamišljeno rekel rudar Dren:

„Ali se vam ne zdi, da je vse podobno noči pri Gnidi?“

„Ko smo sedeli v tisti sobi...“ je dodal Pasterk.

„Da skoraj je tako!“

„Manjka le Močivski Petruh...“

„In pa — šoga!“ je zaklical Pasterk z glasnim, porednim glasom.

Vsi so se pomenljivo zasmejali. Ta smeh se še ni utegnil izgubiti v splošnem trušču, ko se je sem od vhoda začul hreščeč ženski glas.

„Šoga je tu!“

Oči vseh so se obrnile tja. Na pragu se je zamajala visoka postava rudniške pralke Šoge.

„Nadelana je!“ Z občutkom nekega sramu so se skrčili na stopnicah, kot bi hoteli sami sebe zatajiti pred njo.

Toda šoga jih je že zagledala. Z negotovimi, pijanimi koraki se jim je bližala. Uprla je roke v boke, jih preletela s svojimi globokimi očmi, potem pa rekla:

„Saj ste vi tukaj!“

Nihče ji ni odgovoril; molče so strmeli v njeno gugajočo se postavo.

OB JESENSKI SETVI:

Resna presoja govori za povečanje pridelovanja krme

Na enem hektarju polja ob primernem gnojenju in povprečni zemlji pridelamo toliko sena in detelje, da z njim skozi celo leto preživimo eno govedo. Na isti površini pridelamo v najboljšem primeru pri rži 18 met. stotov zrnja in 30 met. stotov slame, pri pšenici pa 22 met. stotov in tudi 30 met. slame.

Vrednost posameznih pridelkov pa bi že računajoč z zvišanjem cen za žito bila naslednja:

rž okoli 1.800 šil. za zrnje in okoli 300 šil. za slamo,
pšenica okoli 2.640 šil. za zrnje in okoli 300 šil. za slamo.

S pridelanim travnim in deteljnim senom prekrmimo skozi celo leto eno kravo. Ta krava pa nam v letu ob taki krmi lahko da 2000 l mleka, kar približno zneso 2.000 šil.; po vrhu od nje še priredimo tele. Če bi potem prodali ali kravo ali pa tele, nam račun prikaže še nadaljnji dohodek in sicer:

prodana krava s 500 kg teže a 5.60 šil. je 2.800 šil.;
prodano tele s 70 kg teže a 8.— šil. je 560 šil.

V primeru, da prodamo tele, pa moramo priračunati še letni odpa-

dek izkupička, če kravo pozneje prodamo. Vzemimo, da jo prodamo čez 10 let in po isti ceni kot danes. Potem moramo priračunati še deseti del izkupička, torej 280.— šil. Torej bi iz enega hektarja umetnega travnega deteljišča dosegli na leto okoli 2.900 šil., lahko pa tudi 4.800 šil. pri žitu pa k večjemu od 2100 do 2940 šil.

Izdatke za gnojila v primerjavi ne moremo vzeti v račun, ker gnojiti moramo kakor žitu tako tudi travniku in to približno enako.

Že ta primerjava kosmatega dohodka govori veliko bolj za povečano pridelovanje krme kot za žitarice. V obzir moramo pa vzeti še naslednje. Za umetni travnik je treba računati s potrebo semenja povprečno samo vsako šestlo leto, prav tako samo čez vsakih šest let z oranjem, dočim pri žitu vsako leto potrebujemo seme in je treba vsako leto prav za prav dvakrat orati. Torej se izdatki za pridelovanje žita povečajo in s tem dejanski dohodek krči. Primerjavo med delom pri spravljaju žita ali sena zaradi enostavnosti ne jemljem v račun. Pač pa hočem primerjati še

vrednost eventualnega strniščnega sadeža po žitu in pa vrednosti gnojila, ki nam ga ena krava več v hlevu da. Ob dobrem nastilju in pravilnem oskrbovanju gnojila nam ta krava da okoli 100 met. stotov več gnojila, ki nam pomaga zboljšati zemljo in povečati pridelke. Strniščni sadež nam sicer tudi da dohodek, a zemljo običajno le izčrpa, tako da v bistvu ne moremo pri strniščnem sadežu po žitu govoriti o kakem večjem dejanskem dohodku. S primerno ureditvijo travništva (ob posejanju čiste detelje in čiste trave na manjšem koščku) pa dohodek lahko še zvišamo s pridelovanjem semenja. Torej manj žita in več umetnih travnikov!

Po taki presoji določitev ni tež-

ka. Če že hočemo na vsak način pridelovati rž in pšenico, potem pa k večjemu za domače potrebe, kajti tudi v pogledu na prodajo imamo boljše pogoje za vnovčevanje mleka in mesa, kot pa za žito. Saj po velikih mestih še vedno manjka mleka in masla.

Blaž Singer

Davčne olajšave vsled slabe letine

„Obvestila naprednih gospodarjev“ štev. 15 od 20. avgusta 1950 prinašajo temeljito pojasnilo o možnih davčnih olajšavah za kmete, ki so vsled suše ali drugih vremenskih neprilik imeli slabo letino. To pojasnilo je še posebej važno za kmete, ki nimajo knjigovodstva, ker oni brez posebnih prošenj davčnih olajšav ne morejo doseči. V vseh teh vprašanjih pa daje pojasnila tudi sekretariat Slovenske kmečke zveze v Celovcu, 8. Mai-strasse 47/I/7.

Cestno blato kot odlično gnojilo

Na vseh mogočih cestah ga je navadno preveč, v mislih pa imam le cestno blato belih cest, zlasti tistih, ki jih posipavajo z apnencem.

Cestarji ga spravljajo na kupe, razumni kmetovalci pa ga radi in pridno odvažajo, ponekod pa ga tudi puščajo v nemar, ker ne poznajo njegove prave vrednosti.

Apnenčevo blato je zdrobljen in z živalskimi odpadki pomešan apneni prah; večkrat je v njem tudi sprstina iz obcestnih jarkov, obrobna travna ruša in še druge rastlinske snovi. Da je cestno blato za rastlinstvo izvrsten pridelek, nam sprčujejo temnozeleni in bujni šopi trav, ki se pokažejo povsod tam, kjer so speljani majhni odvodni jarki s ceste na ozare in mejice. Pa tudi sadno drevje se gnojeno s cestnim blatom kaj dobro počuti, saj so obcestni nasadi, četudi poganjajo korenine v zbiti cestni temelj, dosti rodovitnejši kot sosedni v globoki zemlji, ki pa ji primanjkuje apna. Včasih se tudi cesta izpira na strmino, na koruzo ali deteljo itd., pa povsod so uspehi cestnega blata izredno ugodni. Zato imajo kaj prav gospodarji, ki cestno blato marljivo odvažajo na domač kompostni kup. Presnega blata ne kaže namreč takoj razvažati po travnikih, senožetih, deteljiščih in nji-

vah, že zaradi kamenja ne, ki je v njem. Kompostni kup cestnega blata moramo vsaj eno zimo pustiti, da ga mraz pretare. Ako smo v jeseni kup preobrnil, bo uspeh tem večji. Vedno mora cestno blato pred uporabo skozi mrežo, da ne pride z njim tudi kamenje na polje in travnike.

Uspehi s cestnim blatom — apnenim — niso manjši od apnenja z živim apnom, so pa mnogo cenejši in v marsičem celo boljši. Težko ilovico napravi namreč blato bolj peščeno in rahlo. Zato je pa tudi ponekod med kmetovalci taka vnerma za cestno blato, da komaj čakajo, da ga cestar postrže, in kar tekmujejo, kdo ga bo več in prej spravil.

Za težko zemljo — ilovico, glirno — je vsako rudninsko cestno blato, če že ne naravnost gnojilo, pa vsaj fizikalno rahljajoče! Manj prida v kemično gnojilnem oziru je blato, ki se tvori iz kremenčevega gramoza, dočim so granitne sprstine radi velike množine živca prav rodovitne.

Pameten gospodar ne bo nikdar zametaval cestnega blata, ker bo poznal njegovo pravo vrednost, in bo tem bolj vesel, čim več ga bo mogel dobiti za izboljšanje svojih zemljišč.

Krompirjevka kot dobro krmilo za krave

Pomanjkanje krme nas letos navaja, da skušamo uporabiti kot krmilo tudi rastline in zelenje, katero smo druga leta puščali v nemar. Med te spada tudi zelena krompirjeva zel oz. krompirjevka.

Sicer smo vedno poudarjali, da krompirjevko ne smemo spraviti preje, dokler že ni začela usihati, ker s prezgodnjim odvzemanjem krompirjeve zeli, zmanjšamo pridelek gomoljev. Je sicer nekaj resnice na tem, vendar imamo sorte, n. pr. Ackersegen, Voran itd., katerih zel ostane do pozne jeseni zelena. Razven tega je pokazala izkušnja, da pridobimo za seme zdravejši krompir, če krompirjevko požanjemo še zeleno.

V teh primerih, pozna sorta in na parcelah s semenskim krompirjem, bomo torej krompirjevko kakih 10 do 14 dni brez znatnejše škode v pogledu pridelka gomoljev poželi,

deloma krmili zeleno, večje množine pa okisali. Kisanje krompirjevke je na Finskem vsako leto običajno, vsaj je krompirjevo zel vrednoti v pogledu redilnosti kot srednje dobro naše seno. 15 kg okisane krompirjevke daje snovi za proizvodnjo 3,5 do 4 l mleka.

Če nimamo silosa, kisamo lahko v preprostih jamah v ilovnati zemlji, kakor je bilo popisano v predzadnji številki „Obvestil naprednih gospodarjev“.

Ob spravljaju krompirjevke za kisanje pazimo, da zel ne bo poneznažena s prstjo in da ne bo vsebovala jagod. Priporoča se dodati pri siliranju zrezani krompirjevki silosal, katerega naročite pri naših gopodarskih zadrugah. Priporoča se tudi krompirjevko silirati skupaj z zeleno koruzo ali grašično furo.

Vernik

„Me gledate, kaj?“ je dejala z živajočim, zadirčnim glasom.

„Gledamo te, ker si nadelana!“ ji je očital rudar Dren.

„Pila sem pri Čebulu ves večer! Kaj hočete...“

„Boš glasovala?“ jo je pobaral Pasterk.

Šoga je imela glasovalno pravico v neki okoliški občini.

„Bom!“ je kratko odvrnila.

„Za koga pa?“

„Tega še ne vem! Toda to je vseeno! — Vseeno je, kadar vse propada...“

Gugaje se na svojih krepkih nogah jih je gledala, kakor da nekaj posebnega išče med njimi.

Tedaj se je s karajočim glasom oglasil kopač Maklin, ki je sedel na najvišji stopnici.

Šoga, grdo si se nadelala. Zakaj to? Ali se nisi zaklela, da ne boš več pila...?“

„A ti si, Maklin!“ Šoga je odprla usta in oči, kot bi ga žele sedaj zapazila. Nato ji je šinila temna senca čez obraz, njena postava se je zamajala proti ograji stopnic; krčevito se je oprijela zanjo.

„Maklin, z menoj ni nič!“ je vzkliknila. — „Moram ti povedati, da ne bo sramote! Takrat, ko sem prišla k tebi, me je prijel, prijel me je, kar je prijel ves svet, tudi tebe, rudnik, žago, Jazbino... A to je prešlo... Počasi je izginilo, počasi me je začelo izpuščati iz železnih rok... Danes me vidiš tako, kakršna sem!

Zato, ker ni izpustilo samo mene, temveč ves svet, tebe, rudnik, žago, Jazbino, vso dolino... Ali ni tako, Maklin? Zato mi je vseeno in zato ti moram povedati, Maklin, da z menoj ni nič...“

Vsi so molčali. Šogina izpoved jih je prevzela in jim težko legla na dušo.

Najprej se je zavedel Naraglavški Anzuha.

„Pojdi, Šoga! Hudo si pijana!“ je dejal.

„Saj tudi grem! Takoj grem, toda morala sem vam povedati, da zadeli mene ne bo sramote!“ je odgovorila Šoga s čudno vdanim glasom.

Potem se je obrnila in se opotekla skozi vežo v noč...

Prihodnji dan, na dan plebiscita, so se Mežičani že pozno prebudili na skednju, kamor jih je Kotalo zavlekel spat. V prostor je silil rumenkast jesenski dan.

„Kaj bomo pa danes?“ se je vprašal Naraglavški Anzuha in gledal naokoli.

„Veste kaj,“ je rekel Repežev Rok, „najrajši bi šel na grob Močivškega Petruha. Ali je daleč do tja, kjer počiva?“

„Dobro poldrugo uro!“ je dejal Kordež.

„Ta je dobra! Obiščimo Petruhov grob — saj nič ne zamudimo“, so pritrdili drugi.

Jazbina, Mušenik in Mežica so se takoj odpravili na pot.

Po mestu je vladala praznična svečanost, polna vihrajočega ozračja, ki se je zdelo polno utrinkov stoterih in tisočerihi, upolnih, gorečih, boječih, trepetajočih sre in oči...

Tuji za vse to so šli iz mesta in dalje po cesti proti Želinjam. Cesta se je tresla od prometa, od avtomobilov, kmečkih vozov, odetih s koroškimi in slovenskimi zastavami ter z bogatim jesenskim cvetjem in zelenjem. Zbodlo jih je v oči, da prevladujejo koroške nemške barve.

Pod prvim truženjskim gradom je švignil mimo njih avto z majhno koroško zastavo.

Spogledali so se.

„Kdo je bil v vozu?“

„Vraga, ali nisi videl? Gnidovka in naš prejšnji nadučitelj“ je odvrnil Repež.

„Od vseh strani se vozijo!“

„Naj se le, saj jih bo kljub temu vrag vzel; če ne zdaj, pa nekoč pozneje“, je dejal Naraglavški Anzuha.

Na malem želinjskem pokopališču so kmalu našli Petruhov grob. Čeprav so ga bili pokopali v kotu za samomorilce, je bil grob zelo lepo oplet in poln zelenja in rož. Na lesenem zasilnem križu brez napisa je visel velik, že posušen venec, prepleten z obledelo slovensko trobojnico.

Ob pogledu na ta samotni grob je vse prevzela globoka tegobnost;

drug za drugim so sneli klobuke in poklekli. S stisnjenimi ustnicami so molili sveto, neslišno molitev.

Ko so končali, je Kordež vzkliknil:

„Ubogi Petruh...“

„Zdaj ima svoj mir. — Za tiste, ki so krivi njegove smrti, pa bo prišel nekoč dan plačila...“

Glas Naraglavškega Anzuha je bil trd, prepričevalen.

„Prišel bo!“ je dejal žagar Pasterk.

„Prekleta zvijača!“ je poln srda in odpora zaklel rudar Maklin.

Edina, ki nista nič rekla, sta bila Repežev Rok in Karpuhov Šantač.

Prvi je dolgo časa nemo stal ob grobu, potem pa je snel s klobuka rdečo kitico vresja z jazbinskih platin in jo položil na grob; drugi se je koj nato sklonil, odtrgal vejico posušenega zelenja na grobu in si jo zataknil za klobuk. Za njim so to storili drugi — — —

Tisti večer so zagrmel slavnostne salve tisočerihi možnarjev po vsem izgubljenem plebiscitnem ozemlju.

KONEC

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10, telefon 1624/4. Zavešbino odgovarja: Rado Janežič. Tisk: Robitschek & Co., Wien VIII., Hernalsergürtel 20. — Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Kladnitzer 2, Postschließfach 17.